

ב"ה יסודות אמוניים בפרשה - פרשת לך- לך מלחמת אברהם בארבעת המלכים-על קדושת ה'.

ליקוטים

ג דותן גלגל עינו של עולם.
כמו הגלגל העין שהוא עיקר
הראות שבעין ק אברהם עיקר
האור הנרדל שע"י האירה השנחה
בעולם. וזהו עין שעשתה וכבשה
מרה"ד, כי ההשנחה העליונה
נעלה מדרך הסבע הנהונה והוא
ע"י רחמים. עין שעשתה מדת
הדין והחבב ע"י. והוא עין
משפט. 10 העין של מרה"ד אך הי'
קדש שקידש ש"ש הוא היפך
הדין ע"י קדושתו והם דימו
להפילו ולהעבירו מן העולם וכן
בימי אחז, זאת היתה כונתו
להשביח הנבואה מישראל לפי
שע"י הנבואה השנחה האלהית
שורה בישראל, אז היא פוקדת
אברהם רבה

שעד עתה היו סומים וטועים
ואברהם האיר עיניהם להכיר
את הקב"ה ויהיה העולם בלא
עין. אמר ר' אחא. לקמן פר"ז.
ריש סימן ז'. הוא קדש אמר ר'
אחא הוא שקדש. וכמ"ש לקמן
ריש סימן ז' הוא כתיב וזהו
שאמר הוא שקדש הקב"ה
והצילו כבר ממות מיד נמרוד
שהשליכו וכן עתה יצילנו ג"כ
מאמרפל שהוא נמרוד ועל רצון
הרשעים להרגו היו צוחים כל
החכמים שידעו ענין אברהם ווי
זהו ויהי בימי אמרפל.

וַיֵּשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל-עֵין מִשְׁפַּט הָאֵל
קָדֵשׁ וַיִּכְּרוּ אֶת-כָּל-יְשָׁרָה הָעֹמְלָיו

ו. ויהי ז' וישבו ויבאו אל עין וגו', אמר ר' אחא ללא באו
לדונג אלא בתוך גלגל עינו של עולם, עין שעשתה מדת
הדין בעולם הן מבקשים לסמוחה
אחמקה. היא קדש, אמר ר' אחא
הוא כתיב, הוא שקדש שמו של
הקדוש ברוך הוא בכבשן האש.

מזכיר רבה (י.י.)

העמק דבר

עין משפט הוא קדש. הדקט ע"ז במ"ר אל
עין שעשתה מדת הדין בעולם בקשו לסמוחה,
והביאור ע"ז דמ"ה הלכו צנוטם לארץ ישראל
והכו את האמורי היושב בצלצן סמר היא עין גדי
שהוא בא"י, לא שנקשו לכבוש ארץ ישראל מד
הכנענים אלא שנקשו להגיע לאברהם. ופירש הכתוב
מה היה להם על אברהם, משום שעד כה היה
מתנהג הכל בצנוע בלי השגחה כלל, והנה אברהם
10 גרס שיהיה הכל בעין השגחה ולשפוט במדת הדין,
מש"ה בקשו לסמוחה, ומזה הטעם בא עמלק על
ישראל כמש"כ צפ" בשלח.

והם בעלי ברית אברהם. אמנם
אברהם, צרים הוא כנוי על אמונה, שכל המאמין
ועובד את אלוהי הרי זה כריתום צרים עמו שיהא
הוא עובדו והאלוהי יגנים עליו, וע' להלן י"ז ד'
וזהו שמונת ל"א ע"ז וכמ"מ, מש"ה אס היו
פירושם ל"א אברהם היו המה בכלל, על כן ילאו גם
המה למלממה, וגם המה בטמו צה' המפליח
לעשות:

העמק דבר

(יב) והוא
יושב במדבר. כ"ז מיומר, ללמדנו שלא תאמר
דלוט היה אז צממתי מלממה ושבוה, לא קן,
אלא יושב אז צממתי ומ"מ לקמו אומר, אע"ג
שלא הלכו לקדוש לצח כמש"כ, מ"מ בשביל זה
צממו הלכו לקדוש ולקמו אומר, ומזה מבוחר
דכונתם היתה להרגיז את אברהם:

אור החיים

יב ויקחו וגו' בן אחי אברהם וגו'. טעם שהולך לומר בן אחי אברהם וגו'. גם טעם אומרם "והוא יושב צממו" ללא לורך שכבר ידענו כי שם קנה מקומו. יתכן לומר שהמלכים ידעו כי לוט זה הוא בן אחי אברהם ואע"פ

בן לקחו אותו והולכיכוו צממיה, ונתן הכתוב הטעם שלא
חששו לכבוד אברהם והוא היה נכבד ומעולה צעיו כל
העולם, כי להיומו יושב צממו. והוא על דרך אומרם ז"ל
(גיטין לז). מואב טהר בקיסון ע"כ, הרי שהגם שפטר ה'
מואב מיד ישראל כיון שנמלאו בקיסון הוטר להם. כמו כן
לוט הגם היומו בן אחיו של איש שלומס אף על פי כן
כיון שנמלא צממו הוטר להם. וזה מלאנו נחת רוח לטעם
10 אברהם אשר לא קרא לשלום לארבעה מלכים להשיב לוט
ואס לא ישלימו אז יכס כאשר הכס, אלא הטעם הוא להיות
שידוע היה להם לוט והיומו בן אחי אברהם, ולזה רמו
הכתוב (פסוק יד) באומרם וישמע וגו' כי נשבה אחיו, פירוש
שנשבה אחר שידעו שהיה אחיו של אברהם וזה גילו כי
חויצ אברהם הם, ולזה רדף אחריהם ויכס:

נמצאו למדים מדברי תו"ל ומפרשים, שהעילה לפרוץ המלחמה
נעוצה בתולדות שיטתו האמונית-מורית של אברהם אבינו, המסרה
המרכזית של הקואליציה העוקפת את מלכי כנען המורדים, היא לעוקרו
מן העולם. ולכאורה תמה הדבר, וכי ניתן לסמן קשר כלשהו בין סוגית
המרידה לסוגית התרבות השפיעו והחנינית-תרבותית של אברהם אבינו?
ומסתבר שהתשובה לכך חיובית. מלכי כנען הרשעים, נתפסים כנראה
במועצתו של נמרוד ובעלי בריתו, כמי שמעלים בשליחותם, שהי תחת
שבת שלטונם בארץ מצליח אברהם בכל אופן להאחז בה, ולהרבות את
השפיעו אף על מבתר עמיהם, על האמורים שמביניהם, עד שסכנה
10 גדולה נשקפת ממנו ומשיטתו המהבלת לקיומה ולאפשרות התפתחותה
של תעצומתם הממלכתית, ועל כך יצא הקצף עליהם. וכשמלכי כנען
מורדים, מתוך שמרגישים את עצמם כבר חוקים וים להיות עצמאיים
ולהתפתח בתגבורת תעצומתם, נתפס הדבר בממלכה הגדולה כשיא
השפיעו והצלחתו של אברהם, המצליח כנראה באמצעות לוט בן אחיו,
שלוחו הנאמן והחשאי, - שרק כביכול כלפי חוץ מסוכסך עמו, -
להרבות את השפיעו ההרסנית המפוררת, אפילו בחצר ערשה דברה
העיקרי, מלך סודום, על מנת לפגוע בהגמוניה הממלכתית של נמרוד ובני
בריתו הכפופים לו. ואז משה נמרוד את הנזים, כדלעומר השמי, בעמי
כנען, לתבוע מהם לכאורה את גולת סבו החכם האציל, שהוא כנכדו
יורש נחלתו בעתיד, רואה את עצמו בדין ובצדק אחראי, כביכול, על
20 תקנת השבת.

אלכן יראה הוב ע"ז ור"י. ש"א
א' קב"ו

וישמע אברהם פי נשבה אחיו,
הוא הוא ד' כתיב (ישעיה לז טו) אטם
אזנו משמע דמים. ויך את
תניקיו, י"ד יהודה ור' נחמיה, ר'
יהודה אמר הן הוריקו פנים קנגד
אברהם, אמר, חמשה מלכים לא יכלו לעמוד בהם ואנו
יכולים לעמוד בהם. ר' נחמיה אמר אברהם הוריק פנים
קנגדן אמר אצא ואפל על קדוש
שמו של מקום.

ור"י סובר שאברהם זיין וחימש פניו ואמץ
ורחו כנגד רצונם שגלה להם דעתו שהם באים עליו
וכמו שכתוב לעיל שעל שהוא עובד השם יתברך ורצים
להרגו על כן מחויב למסור נפשו על קדושת שמו.
ולמדס אברהם שגם הם חייבים
לעשות כן.

ר' נחמיה אמר: אברהם הוריק פנים כנגד, אמר - אצא ואפול על קדוש שמו של מקום" (שם). השאלה אם נשית נפשו הישרה של אברהם אבינו השופעת אהבה לכל, והתמלאת גם על המקולקלים שבבריות, תעמד נמבטן הנכונות למסור את הנפש למען הצלתם אף במקום הסכנה והראית שבשדה הקרב, מתוך תגבורת של השתוללות ומאמץ כביר בתורף נפש, ודבקות במטרה עד לנצחון, היא נוגעת לעצם התמלאות המגמה של קידוש שם ד' הגדול בכל עולמות שברא. כי מי שקשור בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאורו לאידיאל של המגמה המוסרית העליונה שבוהיה ממקור מקורה האין סופי, באמת ובאמונה עד כלות לב ונפש, ללא כל סיג ורפיון, והיא בעצם יסוד כל שאיפת חייו הפרטיים והתוכנית מגמת מפעלו הכללי לבנינו של הגוי הגדול בתעצומת אחרותיותו, עיצוב מתכוונת וכיוון דרכו בחיים, הנחת תשתיותיו ותחילת פיתוחו, לקראת השלמת מעלתו בגאולתו לעודי עו, - הוא לא יוכל להשאיר איש אל נוכח פרץ שפיתח דם של חינם. למרות ששאר בשרו שוהה גם לכן שיפחיתו היקר, איש סרו וכן ברייתו, בגד בו ובדרכו, סרו וסוך דרכו, וגם לו לעוגמת נפש ולאכזבה מרובה, הוא לא ימצא מנוח לנפשו כל עוד לא יחוש להצלחתו, ויגסה להכריע את שבט הירשע המשתולל בעולם ומכלה כל, על מנת להצילו. המית עמוקת היושר המתפרצת בשטף של אהבה רבה, המולגת על פני כל המשוכות המעכבות והגבולות המפרידים, בוקעת ופורצת ממקורי הרחמים והחסד היחיד עלינום המפכים בעוז בפנימיות נשמתו, ומלכשות רוח גבורה להילחם למען המטרה של צדקת ד' העליונה, העווקה והשבויה במתבא תהומות חסבות

ורצונות הרשע האימתני, השולט ורודה במציאות התברנית העולמית להורסה. על קידוש השם הוא הולך להילחם, להתגבר לנצח, מתוך נכונות למסור את נפשו ממש לשם כך, ואפילו ליפול בשדה הקרב, ונשיות נפשו ומסגרות הליכותיו והנהגותיו הטבעיות, צומחות וגולות במקביל כגדרש. אמות מידה לאומיות-כללותיות קורמות עוד וגידים בנפשו, עד שמתעלה הוא להיות מסוגל להתנגח ולהכריע בגורים של למיגור מילתא' למען הצלה וישועה כללית, ומתירים לו ומחייבים אותו לפעול מתוך נכונות להקריב חייו, בסדר גדול אחר לגמרי מאשר הצלת חי' אדם יחיד מחייבת ומאפשרת. במשפטי המלוכה הוא דן כמלך המושל בגדוד, דיני מלכים ומלחמותיהם, הוא הולך ומתגדל ומתעצם מתוקף מעלות גודי קדושתם הכוללת ומשפעי פלגי חינוכותם הפועלת-מפעלת השוטפים בקרבו. הוא מתכנן, מעצב ובונה את תעצומות-תעצומתם של חייליו בכל הרבדים ובכל דרך אפשרית: בחורב - לחיוב, בלמדו ידיהם לקרב, או לשלילה, באימו עליהם; באבנים טובות - לחיוב, בטהרו את עצמו ואתם משפלותה של תאות בצע וביזה כלשהי, ובהפנתו כל מירצם ותושייתם לנצחון המלחמה, ולשלילה - בשוכרו אתם בשוחד ובשלמונים להילחם עמו כשכירי חרב; וכחן משות מלחמה - לאחד הכשרתם ובטרם צאתם לקרב, לחיוב ולשלילה לפי מעלתם, - עד היות כוחו הלחם מוכן ומוכשר במלוא יכולתו המבצעית לקרב הקשה שלפניהם.

אמן ואלהי ישראל, הויב ואלהי ישראל, ק"י-ד"ט

מגמת מלחמות ישראל

מימי היותנו לעם נתונים אנו במאבקים קשים עם אומות-העולם. עלינו להעמיק ולברר לעצמנו מהותם של מאבקים אלו כדי שלא ניפול ברחונו, חלילה, וכדי שנתאזר אומץ, ממקורה של תורה, להילחם את מלחמת קיומה של אומתנו, לכרכנו ולברכת העולם כולו. השלטון האלוקי בהיסטוריה ומגמתה, הולך ומתברר בממשות חי' האומה הישראלית. לא פיתקה יורדת מן השמים ומגלה לעולם את רעיון יחוד ד' ומסורו, כראם עם המתהלך עלי אדמות, בכל יחסי החיים הארציים והלאומיים שבכל עם ולשון, הוא המגלה במסכת חייו את דבר ד' בעולם, את רצונו ומידותיו, עם זה אינו עם פרטי כראם עם העומד במרכז ההיסטוריה האנושית כולה, כילב באומות. במהותו הוא עם אוניברסלי ועל ידו מתגלה "כי לדי' המלוכה ומשל בגוים". שלטון אלוקי זה אינו שלטון משפיל ומדכא הבא להרוס ולהשחית את גויי הארץ, חלילה, אלא שלטון רוחני טבעי הבא לרוםם את התרבות האנושית ולקרבה אל מקורה.

התבטלות העמים כולם כלפי האורה האלוקית הגנוה בישראל, היא התבטלות טבעית מבורכת, כהתבטלות ענפי העץ לשרשי, וכהתבטלות איברי הגוף ללב, למרכז החיים, ממנו יונקים הם את כוחם. אנו, כנשמת העולם, אשר בה גנוים המוסר והאמונה, הרעיון החברתי ושאירת תיקון העולם במוכנו היותר אידיאלי, איננו כופים ומכריחים את העמים לדבר דו חיצוני להם, אלא אדרבה, משחררים אותם מכל מה שטוהר את מהות חייהם ומעלים אותם לחירות עליונה של חי' הטוב האלוקי.

כנגד תפקידנו ההיסטורי הזה ולפי גודל חשיבותו ההכרחית קמים מולנו, בכל הדורות, מפריעים החפצים לעכב את הופעתנו - הופעת האור האלוקי - על בימת ההיסטוריה.

אמן ואלהי ישראל, הויב ואלהי ישראל, ק"י-ד"ט

אמר ר' אלעזר בר אביןא אם ראיך מלכיות מתגרות אלו באלו צפה לרגלו של משיח. תדע שפן שתהי בימי אברהם על ידי שנתגור המלכיות אלו באלו באה הגאולה לאברהם.

אמן ואלהי ישראל, הויב ואלהי ישראל, ק"י-ד"ט

לרגלו של משיח. שעל ידי התגרות המלכות בא הגאולה לאברהם בהתגרות האחרוני תבא הגאולה כשלימות לרוען של אברהם ודוקק לומר רגלי משיח. בסוף יעמוד רגליו ביום ההוא על התיים (נזה"ק).

"אם ראתי מלכויות" - של אומות-העולם - "מתגרות אלו באלו" - מה שגורם להתבררות הכוחות השונים, לסתירת בניינים שבועולה יסודם והקמת אחרים מתוקנים יותר תחתם, - "צפה לרגלו של משיח". בצפייתך, באמונתך, תדע ותבין שכל אלו המלחמות הן מסיבותיו של מסבב הסיבות, להכשיר את העולם לתיקונו ולגאולתו.

אולם מלחמות ישראל הן פעמי ורגלי אורו של משיח עצמו, הצועד בהן אל תקומתו המופיעה בקוממיותם של ישראל. מלחמות אלה הן הן שליבי גאולה, - "ורדפתם את איביכם... והייתי לכם לאלוקים ואתם תהיו לי לעם... ואשפר מטח עלכם ואולך אתכם קוממיות".

אמן ואלהי ישראל, הויב ואלהי ישראל, ק"י-ד"ט

הקמים מולנו - קמים מול אור ד' במקום אחר מברר הרב עוד את ענייני מלחמותינו:

"המעמד החי של המוסר הטהור במקורו הטהור הוא מוכרח לנצח את העולם, אותו העולם האומלל מבלעדי".

ה'מוסר הטהור במקורו הטהור' מיוחד הוא לישראל. יש בתרבות האנושית קריאה בשם ד' המנותקת מן המוסר האלוקי, מההליכה בצרכי ד', מהדיבקות במידותיו ומקיום מצוותיו. קריאה זו בשם ד' לשוא היא, בלא יכולת עמידה בחיים ובלא יכולת התמודדות עם משבריהם ויצריהם.

כמו כן יש מוסר אנושי שאינו יונק את אידיאליו מן המקור האלוקי, ולכן השפעתו מועטת והוא הולך ומתדלדל.

המוסר שבישראל, ממקורה של תורה, הוא מציאות חיונית של מוסר טהור, של "אתם הדבקים בך אלוקיכם חיים כלכם היום", - ומשום כך הוא בטוח בנצחונו, ביכולת עמידתו מול כל המחשכים הקמים מולו ובהשפעתו ההולכת וגוברת בתרבות האנושית כולה.

אמן ואלהי ישראל, הויב ואלהי ישראל, ק"י-ד"ט